

Λέξη	Προέλευση	Ιδιαίτερη σημασία	Εμφανίζεται σε παροιμίες ποιήματα, τραγούδια κ.ά.	Χρησιμοποιείται σήμερα;

Τι σου φάνηκε πιο ενδιαφέρον στη δραστηριότητα; Για ποιο λόγο;

Υπήρξε κάτι που σε δυσκόλεψε; Γιατί;

ΣΤΑΛΛΑ- ΣΤΑΛΛΑ ΛΕΞΗ- ΛΕΞΗ

ΣΤΕΡΝΑ: ΕΙΔΟΣ ΧΤΙΣΤΗΣ

ΔΕΞΑΜΕΝΗΣ ΠΟΥ

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΓΙΑ

ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ,

ΙΔΙΩΣ ΤΟΥ ΒΡΟΧΙΝΟΥ

ΣΤΑΛΑ- ΣΤΑΛΑ ΛΕΞΗ- ΛΕΞΗ

ΣΤΕΡΝΑ: ΕΙΔΟΣ ΧΤΙΣΤΗΣ ΔΕΞΑΜΕΝΗΣ
ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΓΙΑ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ
ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ, ΙΔΙΩΣ ΤΟΥ ΒΡΟΧΙΝΟΥ

Υδρορροή στον αρχαιο-
λογικό χώρο των Δελφών
© Ηρώ Αλάμπη /
MIO-ECSDE

Άκρες, παραδοσιακό σύνολο από 9-10 κυκλικές δεξαμενές, ανοιχτές ή σκεπαστές που μέσα από χτιστά αυλάκια συγκέντρωναν το βρόχινο νερό (Καστελόριζο).

Βεστέρνα, ονομασία για τη στέρνα (Νίσηρος).

Βούλιουρας ή μπούλιουρας, λάκκος στο κέντρο του πάτου της στέρνας που χρησιμεύει για να μαζεύονται εκεί σκουπίδια που τυχόν πέφτουν στη στέρνα (Ζάκυνθος).

Γκιόλα, μεγάλη γούρνα για το βρόχινο νερό, σκαμμένη στη γη και χτισμένη με πέτρες, που χρησιμεύει για το πότισμα των ζώων (Λέσβος).

Γούρνα, κοίλη κατασκευή από μάρμαρο ή από πέτρα μέσα στην οποία τα ζώα πίνουν νερό (ποτίστρα). Χρησιμοποιούταν και για το πλύσιμο ρούχων.

Ιστέρνα ή Γιστέρνα, ονομασία για τη στέρνα. (γ) ιστερνιάζει το νερό: συγκεντρώνεται σε ένα μέρος (Κάρπαθος).

Καλάνι, λούκι στο άκρο της στέγης για τη συγκέντρωση του βρόχινου νερού, η υδρορροή (Φωκίδα).

Κινιστέρνα, υπόγεια οικοδομήματα που χρησιμοποιούνταν σε παλαιότερες εποχές για την αποταμίευση του νερού. Είναι αντιδάνειο: προέρχεται από τη λατινική λέξη «cisterna» που σημαίνει δεξαμενή και είναι δάνειο, έρχεται από την αρχαία «κίστη», δηλ. κιβώτιο, χώρος αποθήκευσης. Από την αποκοπή της προέρχεται η λέξη «στέρνα».

Κορύτο, σκαλιστή γουβωτή πέτρα για το πότισμα των ζώων (Ζάκυνθος).

Κουτσουνάρα, η υδρορροή που μεταφέρει το βρόχινο νερό από το δώμα στη στέρνα (Κρήτη).

Κρουνός, το στόμιο εκροής (βρύση) απ' όπου βγαίνει το νερό της κρήνης - μικρή ποσότητα νερού μπορεί να συγκρατείται αρχικά σε ένα κοίλωμα, τη χούφτα.

Λατσία, ονομασία για τη στέρνα βρόχινου νερού (Κάρπαθος).

Μαγγάνι, ο χειροκίνητος μηχανισμός που τοποθετείται σταθερά στο στόμιο της στέρνας ή του πηγαδιού για την άντληση του νερού. Αποτελείται από έναν ξύλινο ή μεταλλικό περιστρεφόμενο κύλινδρο, που στηρίζεται στα άκρα του με δυο τριγωνικές βάσεις πάνω από το πηγάδι. Γύρω από τον κύλινδρο περιτυλίγεται μακρύ σκοινί ή αλυσίδα, με μία άκρη δεμένη σταθερά στον κύλινδρο και στην άλλη είναι δεμένος ένας κουβάς που φτάνει ως τον πάτο του πηγαδιού.

Μολύβι, το κέντρο του πάτου της στέρνας, εκεί μαζεύεται το τελευταίο νερό.

Πούσι, το «πηγάδι», τόσο το όρυγμα όσο και το αρχιτεκτόνημα δηλ. οι υδατοδεξαμενές, στέρνες που δέχονται το βρόχινο νερό (Μεσόγεια Αττικής και Αργολίδα).

Σαρνίτσι, η μικρού μεγέθους στέρνα (Κρήτη).

Σίγλο, ο κάδος για την άντληση και τη μεταφορά του νερού, ο κουβάς (γουβάς).

Σουλούνα: η ανοιχτή υδρορροή σαν αυλάκι στον εξωτερικό τοίχο με στριφτά τα άκρα σαν μουστάκες, διαδεδομένη στα Δωδεκάνησα.

ΣΤΟΧΟΙ

- * Να ανακαλύψετε την τοπική παράδοση σχετικά με το νερό.
- * Να διαπιστώσετε κατά πόσο «ζωντανή» είναι η παράδοση στην τοπική κοινωνία, μέσα από τη γλώσσα.
- * Να καλλιεργήσετε επικοινωνιακές, εκφραστικές και γλωσσικές δεξιότητες.

Στάμνα, πλήνιο δοχείο για τη μεταφορά και την αποθήκευση υγρών. Προέρχεται από το βυζαντινό «σταμνίον» και αυτό, από το αρχαίο «στάμνος», η ρίζα του οποίου είναι το ρήμα «ίστημι», επειδή μπορούσε να στέκεται όρθιο. Η στάμνα είχε πολλαπλές χρήσεις και ανάλογα σχήματα σε διάφορες εποχές. Λέγεται και σταμνί, κουρκούνα (Καρδίτσα), κρουολόγος (Σκύρος), ζωναράτη (Σίφνος), κανάτι (Αίγινα), στάμνος (Ρόδος), λαηνίδα (στάμνα του γάμου στη Λέσβο), κ.ά.

Τράχηλας, το στόμιο της στέρνας από σκαλισμένη μαλακόπετρα σε στρογγυλό σχήμα.

Υδρία, αρχαίο αγγείο για τη μεταφορά, κυρίως, νερού. Είχε ωοειδές σώμα, διακριτό λαιμό και στρογγυλό στόμιο και τρεις λαβές, δύο οριζόντιες στις πλευρές (για μεταφορά) και μία κάθετη (για άδειασμα). Προέρχεται από το αρχαίο «ύδωρ», δηλ. νερό.

Φοντάνες: υπόγειες δημόσιες στέρνες σε κυκλικό σχήμα (Καστελόριζο, κα).

Χαβούζα, η μεγάλη γούρνα (Κάρπαθος, κα.).

Χολέντρα, η υδρορροή που μεταφέρει το βρόχινο νερό από την ταράτσα στη στέρνα (Κάσος, Κάρπαθος)

Σκεύη & Υλικά
• χαρτιά
• μολύβια

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- 1) Ποιες λέξεις χρησιμοποιούνται στο τόπο σας σχετικές με τη μεταφορά και την αποθήκευση του νερού;
- 2) Υπάρχουν τοπικές λέξεις για τα μέρη ενός συστήματος συλλογής βρόχινου νερού; Από που προέρχονται; Σημαίνουν κάτι ιδιαίτερο;
- 3) Υπάρχουν τοπικές λέξεις για τη «στάμνα» και δοχεία για το νερό; Από που προέρχονται; Σημαίνουν κάτι ιδιαίτερο;
- 4) Υπάρχουν τοπικές παροιμίες, αποφθέγματα, παραδοσιακά τραγούδια, μύθοι, ιστορίες, κ.ά. στα οποία να εμφανίζονται οι λέξεις που βρήκατε; Χρησιμοποιούνται σήμερα; Αν ναι, από ποιους; Εσείς τις γνωρίζατε ή δεν τις είχατε ακούσει πριν τη δραστηριότητα;
- 5) Να συγκεντρώσετε τα ευρήματά σας σε ένα έντυπο το οποίο θα παρουσιάσετε στο σχολείο και την τοπική κοινωνία π.χ. σε μια εκδήλωση που θα οργανώσετε στο σχολείο σας.

* ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www2.egeonet.gr/AIGAIO/forms/fmain.aspx>